రంగా ఆదివారం. సెలవు రోజు. మధ్యాహ్నం భోజనాలయాయి. ఒత్తిగిల్లి సౌందర్య కునుక్కి ఉపక్రమించింది.

నాకు మధ్యాహ్నం నిద్ర రాదు. సెలవు రోజుల్లో సాయంత్రం వరకు గడపడం కష్టంగా ఉంటుంది. పెరట్లో పనిమనిషి గిన్నెలు కడుగుతున్న శబ్దం, పడక గదిలో ఫాను తిరుగుతున్న శబ్దం, నిద్రలో ఇటూ అటూ ఒత్తిగిలేటప్పుడు సౌందర్య గాజుల సవ్వడి మినహా అంతా నిశ్శబ్దంగా ఉంది. ముందు వరండాలో లాంజ్‌చెయిర్లో పవళించి, కొత్తగా వచ్చిన నవల చదువుతున్నాను. కారు హారన్ వినిపించింది. కారు ఆగిన శబ్దమైంది.

వెంకటేశ్వరరావుగారు! ఎదురుగా వెళ్ళి, విష్ చేసి, తీసుకొచ్చి, ఆయనకి పడక కుర్చీ ఇచ్చి, పక్కనున్న కుర్చీలో నేను కూర్చున్నాను. ఇవన్నీ యాంత్రికంగా జరిగాయి. మనసు మాత్రం ఆయన అసాధారణమైన రాకకి కారణాలు వెదుకుతూ ఉంది. సాయంత్రం ఎలాగూ క్లబ్బులో కలుస్తాం. ఈ లోగా అవసరమైతే, కబురుచేస్తే నేనే వెళ్ళేవాణ్ణి. స్వయంగా వచ్చారంటే ఏదో రాచకార్యం ఉండి ఉండాలి.

కాఫీ పెట్టమని సౌందర్యతో చెప్పడానికి లోపలికి వెళ్ళబోయాను. "అమ్మాయి పడుకున్నట్టుంది. డోంట్ డిస్టర్బ్ హర్! నీతో చాలా ముఖ్యమైన పనుండి వచ్చాను" అన్నారు ప్రారంభిస్తూ.

"చెప్పండి" అన్నాను సిగరెట్ పాకెట్టందించి.

"క్లబ్ ఏనివర్సరీ అనుకున్నాం కదా? సోషల్ వెల్ఫేర్ మినిస్టరుగారు వస్తున్నట్టు తెలిసింది. అందుచేత ఏర్పాట్లు కాస్త ఘనంగా చేద్దామని ... సత్యానందం, వేణుగోపాలరావుగారూ ఈ సంవత్సరం ఒకరికి విశిష్ట సేవా పతకం ఇద్దామని, అది మినిస్టరు గారిచేత ప్రజెంట్ చేయిద్దామని ప్రపోజ్ చేశారు. మనూళ్ళో ఇలాంటిది చెయ్యడం ఇదే మొదటిసారి. ఈ గౌరవం మొదటి సారి పొందడానికి డిజర్వింగ్ ఒకే ఒక్కరు ..."

'ఒక్కరు' నా మస్తిష్కంలో మెదిలారు. ఆయన పేరు రామమూర్తి గారు. ఆయనకి నేనంటే అభిమానం; సౌందర్య అంటే మరీను. ఆమెని చిట్టితల్లి అని, నన్ను బాబ్జీ అని పిలుస్తారాయన. నేనీనాడు మంచి స్థితిలో జీవితం గడపడానికి ఆయన చేసిన ఉపకారాలు మరవరానివి. నా దృష్టిలో దైవ సమానుడాయన.

"రామమూర్తిగారి కిద్దామని అందరం నిర్ణయించుకున్నాం. [illegible] టున్నారు." ముగించారు వెంకటేశ్వరరావుగారు.

"లాంఛనంగా వద్దన్నారేమో?"

"సరిపోయింది! లాంఛనంగా కాదనడం నేరు. ఆయన నిజంగానే ఒప్పుకోవడం లేదు."

ఆయన కాదంటే ఒప్పించడం సమస్యే. ఆలోచనలో పడ్డాను నేను. దారిని పోయే కుర్రాళ్ళు కొంటె తనంగా కారు హారన్ మోగించారు. సౌందర్య నిద్ర తేలిపోయింది. లేచి ఫాను కట్టేసింది.

"వెంకటేశ్వరరావుగారు వచ్చారు." లోపలికి వినిపించేలా చెప్పాను. కర్టెను తొలగించి వరండాలోకి వచ్చింది సౌందర్య.

"నమస్కారమండీ!"

"బాగున్నావా, అమ్మాయ్!"

"బాగున్నాను, ఇప్పుడే వస్తానుండండీ" అంటూ ఇంట్లోకి వెళ్ళింది మా మె. వెంకటేశ్వరరావుగారు మళ్ళీ చెప్పసాగారు.

"ఇదీ సమస్య. ఆయన కాదంటే ఒప్పించడం అసాధ్యమే. అయినా, సువ్వో సారి ట్రై చెయ్యి."

"ష్యూర్, ష్యూర్! మీరు చెప్పాలా? ఆయనకి సన్మాన మంటే మా కంటె ఎక్కువగా ఎవరూ ఆనందించరేమో!"

"అందుకే నీకోసం వచ్చింది."

"ఎందుకు, మాటనీకా?" అంటూ సౌందర్య ప్రవేశించింది, ట్రేలో రెండు కాఫీ కప్పులతో.

"ఇప్పు డివన్నీ ఎందుకు చేశావమ్మాయ్?"

"మీకు థియేటర్లో మంచి కాఫీ దొరకదని!"

"తల్లీ! మీ ఆయన్ని నేను సినిమాకి తీసుకెళ్ళడానికి రాలేదు. ఒకవేళ తీసుకెళ్ళినా విత్యువర్ మెజెస్టీస్ పెర్మిషన్ ఓన్లీ!"

"అయితే, మరో కాఫీ ఇస్తాను."

"అది మీ మారేజ్ ఏనివర్సరీకి రిజర్వు చెయ్యి. అన్నట్టు మీ పెళ్ళి పండుగ ఈ నెల్లోనే కాబోలు?"

"మీరు గుర్తుంచుకున్నారే! మీ ముందున్న పెద్దమనిషి నడగండి, పెళ్ళయి ఎన్నాళ్ళయిందో!"

"పన్నెండేళ్ళు కదా?" నా సమాధానం.

"గుడ్! వివాహ పుష్కరోత్సవ మన్నమాట! అయితే, ఈ సారి గ్రాండ్‌గా చెయ్యాలి. ఇంతకీ ఎప్పుడట?"

"ట్వెంటీ థర్డ్‌న."

"క్లబ్బుది పవహారున అనుకుంటున్నాం" అన్నారు వెంకటేశ్వరరావు గారు.

"ఏమిటి పెళ్ళిరోజా?" జోక్ చేసింది సౌందర్య.

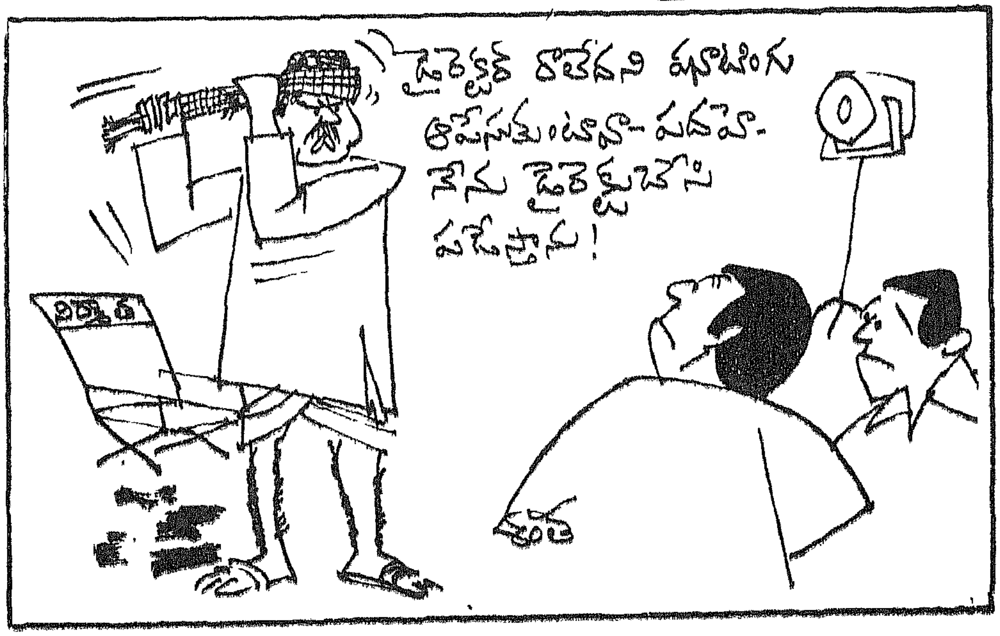

నవ్వులు పూర్తయాక వెంకటేశ్వరరావుగారు మళ్ళీ ప్రారంభించారు—

"రామ్మూర్తిగా లొప్పుకుంటే, జీవిత విశేషాలు వగైరా సావనీర్‌లో వెయ్యాలి. వ్యవధి తక్కువగా ఉంది. అందుచేత తొందరలో ఆయన్ని కలిసి, ఒప్పించే డ్యూటీ నీది."

"డ్యూటీ నాదే ననుకోండి ..."

"పూచీమాత్రం కాదంటావా?"

"పూచీ నాది." కంగజేసుకుంది సౌందర్య.

"సౌందర్యా! పూర్తిగా వినకుండా..."

"విన్నాను. మీ అప్పా గారికిసన్మానం. ఆయన ఒప్పుకోలేదు. అంతేకదా? నేనొప్పిస్తాను."

"మా క్కావలసిం దదే." వెంకటేశ్వరరావుగారు.

"అయితే, రెండు షరతులు."

"ఆయనొప్పించు. ఎన్ని షరతులైనా మేం రెడీ!"

"ఒకటి—మొదట మీ రడిగినప్పుడు కాదన్నారని ఆయన్ని తేలిక చేసి మాటాడకూడదు."

"అలా అయితే ఈ ప్రయత్నమంతా ఎందుకు? — రెండోది?"

"ఆయన్ని ఒప్పించడంకోసం నేనేదైనా ప్రోగ్రామ్ ప్లాన్ చేస్తే కారీ అవుట్ చెయ్యాలి."

"బై ఆల్ మీన్స్. ఈ విషయంలో నీకు అన్ని స్వతంత్రాలూ ఇచ్చాం. సరేనా?"

"హార్టీగా కంగ్రాచులేట్ చెయ్యడానికి సిద్ధంగా ఉండండి."

ప్రతి మనిషిలోనూ హృదయపు లోతులలో సున్నితమైన భావాలు చోటు చేసుకుని ఉంటాయి. కావలసిన వాళ్ళు అప్పమైన ప్రేమ, ఆత్మీయత, గౌరవం మొదలయిన గుణాలతో ఆ హృదయాంతరాళాన్ని స్పందింపజేస్తే, ఆ వ్యక్తి ద్వారా మనకు కావలసిన పనులు నెరవేర్చుకోవచ్చు. అప్పగారిలో సౌందర్యకి అలాటి 'సాఫ్ట్ కార్నర్' ఉంది.

2

ధనవంతులు తమ ఆస్తులకి తాము ధర్మకర్తలుగా వ్యవహరించి, ప్రజాహిత కార్యాలకోసం తమ సంపాదన వెచ్చించాలన్న ఆదర్శాన్ని పాటిస్తున్న వ్యక్తి రామ్మూర్తిగారు. సామాన్య కుటుంబంలో పుట్టి స్వశక్తి మీద ఉన్నతిలోకి వచ్చాడాయన. ఆయన తనకి ఉంచుకున్నది ఒక పెంకుటిల్లు మాత్రమే. రెండు బస్సులు. ఒక ఛిట్ ఫండ్ కంపెనీ, మామిడి తోటల మీద ఆదాయం. ఈ సంపాదనలో చాలాభాగం బీద విద్యార్థుల ఆర్థిక సహాయానికీ, ప్రజాహిత కార్యాలకీ వినియోగిస్తున్నారు. అన్ని వర్గాల ప్రజల ఆదరాభిమానాలతో చాలా ఏళ్ళుగా మా ఊరు పురపాలక సంఘానికి ఆయన ఉపాధ్యక్షులుగా పోటీ లేకుండా ఎన్నుకోబడుతున్నారు.

స్వాతంత్ర్యం రాక ముందు, జిల్లా స్థాయిలో కాంగ్రెసు మీటింగు జరిగినప్పుడు, ఆ మీటింగు జరగకుండా చెయ్యడానికి జస్టిస్ పార్టీ ప్రముఖులు ఎన్నో అవరోధాలు కలిగించారట. వీటన్నిటికీ ఎదురు నిలిచి, కార్యకర్తల సమావేశం కోసం, భోజన వసతి సదుపాయాల కోసం ఎన్నో వ్యయ ప్రయాసల కోర్చి, ఆ మీటింగు దిగ్విజయంగా ఆయన నిర్వహించిన తీరు వయస్సు మళ్ళిన వాళ్ళు ఈ నాటికీ కథలుగా చెబుతూ ఉంటారు. ఆయన నిగర్వి. నిరాడంబర జీవి. పరోపకార పరాయణుడు. వ్యసనాలకి లొంగనివాడు. విద్యాధికుడు కాకపోయినా మంచి సంస్కారం కల వ్యక్తి.

లాయర్లు, డాక్టర్లు, కాలేజీ లెక్చరర్లు, ఉన్నతోద్యోగులు, ప్రముఖ వాణిజ్య వేత్తలు సభ్యులుగా ఉన్న ప్రకాశం జాల్లీ క్లబ్బుకి వెంకటేశ్వరరావుగారు సెక్రటరీ. ఆయన వచ్చిన మర్నాడు ఉదయాన్నే నేనూ, సౌందర్యా రామ్మూర్తి గారి ఇంటికి బయలుదేరాం.

"రండి, రండి. చిట్టితల్లి కూడా బయలుదేరి వచ్చిందంటే ఏదో దండయాత్ర ఉందన్న మాటే!" నవ్వుతూ ఆహ్వానించా రాయన. నేనూ, సౌందర్యా లోపలికెళ్ళాం. ఆయనకోసం వచ్చినవాళ్ళు సెలవు తీసుకుని వెళ్ళిపోయారు.

"అజాత శత్రువుల మీదికి దండయాత్ర చేసి ఏం ప్రయోజనం? అగ్ర తాంబూల మిచ్చి గౌరవిస్తామని ఆహ్వానించడానికి వచ్చాం." ప్రస్తావించింది సౌందర్య.

"శుభం! బర్త్ డే పార్టీయా?"

"మా బాబ్జీ చెపుతారు."

"ఏమిటి బాబ్జీ, విశేషం? చిట్టితల్లేమైనా అలికిడీ ..."

'లతిక'

ఆమె సిగ్గుపడింది.

"అదేం కాదప్పాగారూ! ఇరవై మూడున మా మారేజ్ ఏనివర్సరీ. ముందు చెప్పకపోతే మీరు మళ్ళీ ఏమైనా ఎంగేజ్‌మెంట్సు ఫిక్స్ చేసుకుంటారని."

"ఫిక్స్ అయితే మాత్రం? వేళకి రాకపోతే చిట్టితల్లి ఊరుకుంటుందా? తప్పకుండా వస్తాను."

"మేం ఇద్దరం వచ్చిన పని ఇది. నే నింకో పనిమీద వచ్చాను." సౌందర్య ప్రారంభించింది.

"చెప్పు మరి!"

"చాలా ముఖ్యమైన పని."

"చిట్టితల్లి వచ్చిందంటేనే చాలా ముఖ్యమైన పని! మీ పెళ్ళి పండక్కి ముఖ్య అతిథిగా గొప్పవాళ్ళెవరినేనా అహ్వానించడానికి నేను వెళ్ళాలా?"

"మీరే చీఫ్ గెస్ట్."

"మరింకేమిటి?"

"మేమొక మహిళా సమాజం ప్రారంభిస్తున్నాం."

"శుభం."

"ప్రారంభోత్సవ సభకి మీరు అధ్యక్షత వహించాలి."

"గాయత్రీదేవిగా రయితే బాగుంటుందని నా ఉద్దేశం."

"మీరే అధ్యక్షులు. తప్పదు. తరవాత సన్మానం ఉంటుంది. సన్మానమంటే ..."

"శాలువా కప్పుతారు. పర్స్ ప్రజెంట్ చేస్తారు."

"మామయ్యగారి అంచనా తప్పు. మా ప్రోగ్రామ్‌లో అన్నీ కొత్త కొత్త ఐటమ్సు ఉంటాయి."

"పూర్వకాలపు వాళ్ళం. మా కవన్నీ ఏం తెలుస్తాయి? నువ్వు చెపితే తెలుసుకుంటాం."

"పట్టి తెలుసుకోవడం కాదు. మా కార్యక్రమాలకి మీ ఆమోద ముద్ర కావాలి. ఈ సమాజానికి నేను కన్వీనర్ని. ఓ కమిటీ ఫారమయేదాకా అన్నీ నేనే. అందుచేత నేను తలపెట్టిన పనులు విజయవంతం కావడానికి మీ అండదండలు కావాలి."

"నువ్వింతగా చెప్పాలా, అమ్మాయ్? అన్ని విషయాల్లో నా చేతనైనది నేను చేస్తాను."

"అదిగో, నా చేతనైతే అంటూ రాజకీయం ప్రారంభించారు. మీకు నచ్చకపోతే, ఆ పని నా వల్ల కాదమ్మాయీ అని తప్పించుకుందికి."

"మీ హృదయాల్లో నాకు గొప్ప స్థానం ఉండవచ్చు. కాని, నేను సర్వ సమర్థుణ్ణి కాదు కదా?"

"మా మెంబర్సంతా మీలాటివాళ్ళే! వాళ్ళందరికీ మీరంటే మంచి అభిప్రాయమే. ఆ గౌరవం అభివ్యక్తం చెయ్యడానికే ఈ సన్మానం. సభ్యు లందరికీ నేను మాట ఇచ్చేను, చిట్టితల్లి మాట మీరు కాదనరనే భరోసాతో. అందుచేత మీరు నా మాట నిలబెట్టాలి."

"తప్పకుండా! అంత నమ్మకంతో నువ్వు మాటిస్తే నీ మాట పొల్లుపోనిస్తానా? ఇంతకీ అదేమిటో చెప్పుమరి!"

"మేమంతా మీవాళ్ళం. మీ గొప్పదనం సమాజంలో గుర్తింపబడితే మా కందరికీ సంతోషంగా ఉంటుంది. అందుచేత మీకు విశిష్టసేవా పతకం బహూకరిస్తాం. మీరు కాదనకూడదు."

కొంచెంసేపు ఆలోచించి అప్పాగారు సమాధానం చెప్పారు. "సరే! ఒకలా చేద్దాం. మీ పెళ్ళి పండక్కి మనవాళ్ళందరినీ పిలుస్తావు కదూ? ఈ బహుమతి కూడా అందులోనే చెయ్యి. పతకమే ఇస్తావో, కనకాభిషేకంచేస్తావో నువ్వేం చేసినా నా కంగీకారమే."

ఇది అప్పాగారి అలవాటు. తనకి ఇష్టం కాదని ఎదుటి వాళ్ళకి చెప్పవలసి వస్తే, మరో మార్గం సూచిస్తారు. తన ప్రతిపాదన ఆయన అంగీకరించనందుకు సౌందర్య చిన్నబుచ్చుకుంది.

వాతావరణం భారంగా తయారైంది. నిశ్శబ్దం తాండవిస్తోంది. ఆ నిశ్శబ్ద వాతావరణం భరించలేక బయటికి వచ్చి,

జీవనసంధ్య

ఫొటో—కె. ఎస్. రావు (ఖోసక్)

సిగరెట్టు వెలిగించి, వీథిలో పోయే బళ్ళు, మనుష్యులని చూస్తూ నిలబడ్డాను.

కొన్ని క్షణాలు గడిచాయి. నా వెనకెవరో వచ్చి నిలబడ్డట్టయింది. తిరిగి చూస్తే అప్పాగారు. సిగరెట్టు పారేశాను. లోపల సౌందర్య ఒక్కతే ఉంది. ఆమెకి వినబడకుండా మాలో మాకే వినబడేలా గొంతు తగ్గించి ప్రారంభించా రాయన.

"ఇరుకున పడ్డాను, బాబ్జీ. అక్కరలేని బెడద నెత్తిని వేసుకొచ్చిం దమ్మాయి. తన పట్టుదలే గాని నా పరిస్థితి అర్థం చేసుకోకుండా ఉంది. మొన్న వెంకటేశ్వరరావు వచ్చి క్లబ్బు తరఫున సన్మానం చేదా మనుకుంటున్నామని చెప్పారు. వాళ్ళనెలాగో తప్పించుకుంటే, ఇప్పు డమ్మాయి మళ్ళీ అదే సమస్య తెచ్చి పెట్టింది. . . వాళ్ళని కాదన్నానని వెంకటేశ్వరరావుగా రేమైనా మనసు కష్టపెట్టుకున్నారా?"

"నో నో నో! అలాంటిదేం లేదు. స్పోర్టివ్‌గానే ఫీలయా డాయన."

"నీ కెప్పుడు కనిపించారు?"

"నిన్న మధ్యాహ్నం మా ఇంటికి వచ్చారు."

"మరి మహిళా సమాజం — ఇదంతా ఎప్పు డనుకున్నారు?"

"ఇక్కడి కొచ్చేదాకా నాకూ తెలియదు."

"సన్మానం విషయం ఆయన నీతో ఏమైనా అన్నారా సౌందర్య వింటూండగా?"

"నన్ను ప్రయత్నించమన్నారు. అలాగే నన్నాను. తనాప్పిస్తానని సౌందర్య లీడ్ తీసుకుంది."

"అదన్నమాట సంగతి! సరే, నువ్వు లోపలికి పద."

నేను వెళ్ళి కూర్చున్న కొంచెంసేపట్లో అప్పాగారు లోపలి కొచ్చారు. సౌందర్య పరాజయం పొందిన షాక్ నుంచి తేరుకోలే దింకా.

"చూడు, చిట్టితల్లీ ..."

ఆమె అప్పాగారివేపు చూసింది. కాని, మాటాడలేదు. ఆయన చెప్పసాగారు.

"వ్యవహారాలు మీద వేసుకొచ్చేటప్పుడు అలా బిగించుకు కూర్చోకూడదు. అన్నీ మనం అనుకున్నట్టే జరగవు. మన అభిప్రాయాల విషయంలో పట్టూ, విడుపూ ఉండాలి. ఎదుటి వాళ్ళ మాటకి కూడా విలువ ఇవ్వాలి. నీతో పంతం పట్టుకుని కూర్చోడం నా కెలా అవుతుంది? అందుచేత ఒప్పుకుంటున్నాను" అని కొంచెం ఆగా రాయన.

సౌందర్య కళ్ళలో సంబరం, విజయ గర్వం!

"ఆఁ అదీ! ఇప్పుడు నిజంగా చిట్టితల్లిలా ఉన్నావు. నా కిష్టంలేకపోయినా నీకోసం ఈ ఒక్కసారికి మాత్రం ఒప్పుకుంటున్నాను. కాని, నువ్వు నీ ప్రోగ్రావ్‌ు మార్చుకోవాలి. మరేం లేదు. ఈ మహిళా సమాజం ప్రారంభోత్సవం ఇంకా పైవా ళ్ళెవరితో అనలేదు కదా?"

"ఎంత చనువుంటే మాత్రం మీ కన్సెంట్ లేకుండా ఎలా అంటాను, మామయ్యగారూ?"

"అయితే, సమాజం సంగ తలా ఉంచు! నీక్కావలసింది నా సన్మానమే కదా? క్లబ్బువాళ్ళు చేస్తారు. బాబ్జీ! వెంకటేశ్వరరావుగారికి చెప్పు, నే నొప్పుకున్నాననీ, మొదట కాదన్నందుకు మరోలా అనుకోవద్దనీ! ... చిట్టితల్లి రాజకీయాల్లోకి అడుగు పెడితే, మనకి ఆటకట్టే!"

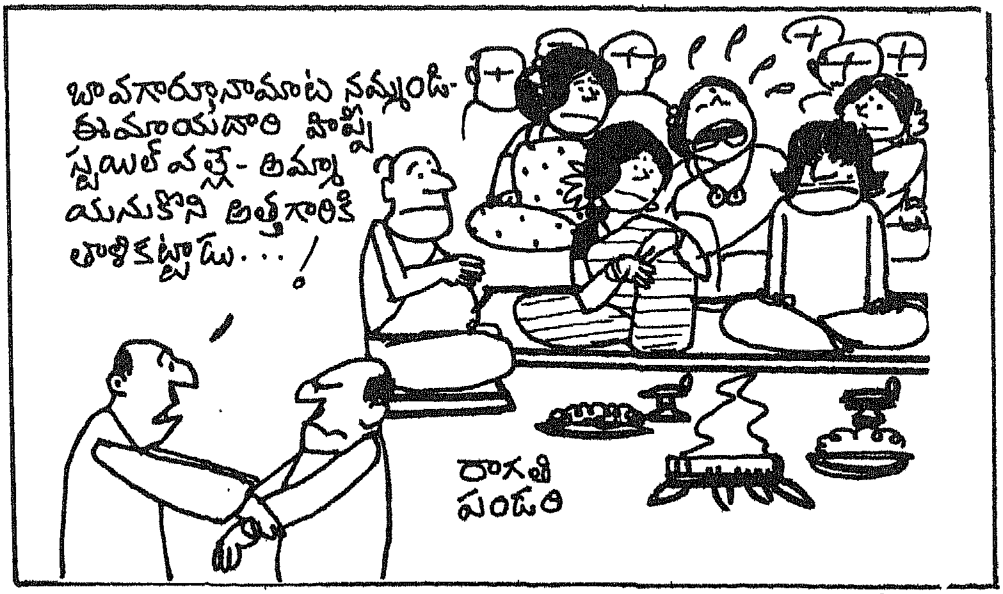

3

క్లబ్ ఏనివర్సిరీ పదహారో తేదీని. ఇంకొక వారం రోజులే గడువు ఉంది. ప్రోగ్రావ్‌ు గురించి తెలియజేస్తూ, అందులో పాల్గొనడానికి అంగీకారంకోసం సాంఘిక సంక్షేమ మంత్రిగారికి వివరంగా టెలిగ్రాం ఇచ్చాం. మర్నాడే తమ సమ్మతి తెలియజేస్తూ, రామ్మూర్తిగారి గురించి వ్యాసంకూడా పంపుతున్నామని మంత్రిగారు ట్రంక్‌కాల్ చేశారు. ఆయన రెస్పాన్స్ మాకు మరింత ఉత్సాహం కలిగించింది. సన్మానం గురించి దిన పత్రికలకి ప్రకటన ఇచ్చాం.

క్లబ్ ఏనివర్సరీకి తలపెట్టి ససన్మానం, మంత్రిగారు వస్తారనగానే పౌర సన్మానంగా రూపు దిద్దుకుంది.

వర్తక సంఘం, ప్రెస్ వర్కర్స్ యూనియన్, మోటారు వర్కర్స్ యూనియన్, వివిధ పార్టీలు కలిసి క్లబ్ ఆధ్వర్యంలో పౌర సన్మానం భారీఎత్తున చెయ్యడానికి ముందుకు వచ్చాయి.

పదహారున ఈవెనింగ్ షో రద్దుచేసి, సన్మాన సభ పరమేశ్వరీ టాకీసులో జరపడానికి నిశ్చయించాం. సన్మానితుడికి బంగారు పతకం వర్తక సంఘం వారు కంట్రిబ్యూట్ చేస్తామన్నారు. క్లబ్బు నూతన వస్త్రాలు బహూకరించడానికి, రిసెప్షను, తక్కిన ఏర్పాట్లు ఇతర సంఘాలు నిర్వహించడానికి నిర్ణయమైంది.

సన్మాన సంచిక వ్యాసాలతో, ప్రకటనలతో దాదాపు రెండు వందల పేజీలు వస్తుందని అంచనా. వ్యవధి తక్కువగా ఉండడం చేత రెండు ప్రెస్సులకి ముద్రణకిచ్చాం. ఓవర్ టైమ్ చేసయినా సరే పదిహేను సాయంత్రానికి సంచిక లందజేస్తామని రెండు ప్రెస్సులవాళ్ళూ హామీ ఇచ్చారు.

పధ్నాలుగు మధ్యాహ్నానికి మాటరు 25 ఫారాలు పూర్తయాయి. ఆ వేళ మధ్యాహ్నం క్లబ్బులో కూర్చుని విరాళాలు, ఖర్చులు వివరాలు వ్రాస్తున్నాను. ప్రెస్సు నుంచి సత్యం హడావిడిగా వచ్చి నమస్కారం పెట్టి నిలబడ్డాడు. నలుగురిలో చెప్పడానికి సంకోచిస్తున్నాడని హాలుకీ, టెన్నిసు కోర్టుకీ మధ్య వరండాలోకి నడిచాను. అనుసరించాడు సత్యం.

"ఏమైంది" దని ఆత్రతగా అడిగాను.

"పెద్ద పొరపాటు జరిగింది, సార్!"

"పేజీలేమైనా తారుమారుగా అచ్చయాయా?"

"అవన్నీ కరెక్టుగానే చేశాం, సార్! కవరు పేజీ ఫొటో బ్లాకు ... పొరపాటు వల్ల ... రోలరు మధ్య ప్రెస్సయి పోయింది, సార్." భయపడుతూ చెప్పాడు.

"ఏం చేద్దా మంటావ్?"

"ఫొటో బ్లాకు లేకుండా, డిజైను బోర్డరు కట్టి ..."

"వీల్లేదు. ఎలాగైనా సరే, ముఖచిత్రం ఉండవలసిందే."

"అలా అయితే లోపల పేజీల బ్లాకులు వాడమంటారా?"

"అవి చిన్న వస్తుకుంటాను. మనం మలో బ్లాకు చేయించలేమా? ఇంకో రోజు టైముంది కదా?"

"వైజాగ్ వెళ్ళి చేయించుకు రమ్మంటారా?"

"ఇప్పుడు రాయపూరు పాసెంజరుకి టైముంది కదూ? వెళ్ళి చేయించుకురా! అవుసూ — బ్లాకు తీసుకొచ్చి ఇక్కడ ప్రింటు చెయ్యడం ఇదంతా ఎందుకు? కావలసిన పేపరు తీసుకుని అక్కడే అచ్చేయించుకు రా! ఇక్కడ పనులన్నీ అయినట్టేగా?"

"అయాయి, సార్! ఫారాలు స్టిచింగ్ కూడా అయిపోయింది. కవరుపేజీ అతికించడం, కటింగూ తరవాయి."

"సరే. అయితే మవ్వెళ్ళిరా!"

అవసరమైన డబ్బిచ్చి అతణ్ణి పంపించాను. రేపు సన్మాన మనగా పదిహేనవ తేదీన రామ్మూర్తిగారు ఆయన ఇష్టదైవానికి సహస్ర నామార్చన చేయించి, సుమారు రెండు వందల మంది పేదలకి అన్నదానం చేశారు. ఆ రాత్రికల్లా సత్యం కవరు పేజీ ప్రింటు చేయించుకొచ్చాడు. 16 ఉదయానికి సన్మాన సంచికల పని పూర్తయింది. విజయవాడనుంచి పత్రికా ప్రతినిధి వచ్చి రామ్మూర్తి గారిని ఇంటర్వ్యూ చేశారు. మంత్రిగారి రాకకి ఎదురు చూస్తున్నాం.

మంత్రిగారు వచ్చి, సరాసరి రామ్మూర్తిగారింటికే వెళ్ళారని క్లబ్ సెక్రటరీ గారు కబురు పెట్టారు. నేనూ, సౌందర్యా ఆయన ఇంటికి బయలుదేరాం. సన్మానం తనకే నన్నంతగా సంబరపడుతూం దామె.

పరమేశ్వరీ టాకీసులో సన్మాన సభ. రోడ్డుకీ, హాలుకీ మధ్య ప్రవేశద్వారం చక్కటి అలంకరణతో నిర్మించి, డెకరేషన్ బల్బులతో స్వాగతం బోర్డు కట్టారు. పరిసర గ్రామాలనుంచి వచ్చే జనంకోసం ప్రత్యేకంగా టీ స్టాల్స్, ఫలహారశాలలు వెలిశాయి.

మా కార్యక్రమంలో ఊరేగింపు లేదు. కాని, మంత్రిగారితో రామ్మూర్తిగారు కలిసి వస్తుంటే అనుసరించిన అభిమానులతో ఊరేగింపు హుందాగా జరిగింది. ఆ చైతన్యానికి సౌందర్య నేత్రాలు ఆనంద బాష్పాలతో చెమ్మగిల్లాయి. జయజయ ధ్వానాలతో ఊరేగింపు ప్రవేశద్వారం దగ్గరికి వచ్చింది. అక్కడ పూర్ణకుంభంతో, మంత్రపురస్సరంగా ఆశీర్వదించి స్వాగతం చెప్పారు. సాహాస్యాలతో, మాస్యాలతో హాలు నిండిపోయింది.

హైస్కూలు బాలికల ప్రార్థనతో సభ ప్రారంభమైంది. మంత్రిగారు అధ్యక్షస్థానం అలంకరించారు. రామ్మూర్తిగారు తమకి గురుతుల్యులని, సభకి అధ్యక్షత వహించడం, తన చేతుల మీదుగా పతక ప్రదానం జరగడం తన సుకృతమని ప్రారంభ వాక్యాలు చెప్పి, పతకం అలంకరించి, నూతన వస్త్రాలు బహూకరించారు. హర్షధ్వానాలతో హాలు మారుమ్రోగింది. జిల్లా కలెక్టరుగారు సన్మాన సంచిక ఆవిష్కరించారు.

వివిధ ప్రదేశాలనుంచి తంతిద్వారా, పోస్టులోనూ వచ్చిన అభినందన సందేశాలు సౌందర్య చదివింది. స్థానికసంస్థల తరఫున సన్మాన పత్రాలు సమర్పించబడ్డాయి. వక్తలు రామ్మూర్తిగారితో తమకు గల అనుబంధం వివరించి, ఆయన సేవా నిరతికి నివాళు లర్పించారు.

సన్మానితుడు నిలబడి, నమస్కరించి, కొంచెంసేపు నిశ్శబ్దంగా ఉన్నారు. అంతటా గంభీరమైన నిశ్శబ్దం అలుముకుంది. ఆయన నెమ్మదిగా సమాధానం ప్రారంభించారు.

"సభవారందరికీ అనేక నమస్కారాలు. నేను విద్యాధికుణ్ణి కాదు. ఇంత మంది ప్రజానీకం సమక్షంలో, విద్యావంతులు, అధికారుల మధ్య ఈ సన్మానం జరగడానికి నా అర్హత కంటె వారికి నా మీద గల విశే

[illegible]) [illegible] ([illegible] పేరు పేరున పేర్కొన్నారు), [illegible] నా హృదయపూర్వక కృతజ్ఞతా [illegible].

ఎంతో ఎక్కువగా ప్రసంగించడం [illegible] ఎంతో [illegible] ఉన్నా, ఇంత కంటె ఎక్కువగా మాటాడలేక పోతు న్నందుకు, ఎక్కువగా మాటాడి మీ [illegible] నిరుత్సాహం కలిగిస్తున్నందుకు క్షమించమని మనవి చేసుకుంటూ, ఇంతటితో ముగిస్తున్నాను. సెలవు.''

'ముగిస్తున్నాను' అన్న మాట విని [illegible]. అమృతకలశంలో హాలా హలంలా, మధ్య మధ్య మనసు కలచివేసే [illegible] లేమిటి? నేను పొరపాటు విన్నానా? సౌందర్యవేపు చూస్తే, ఆమె కూడా [illegible] నొప్పుతుంటున్నట్టు [illegible] [illegible] ఎవరికీ [illegible]. [illegible] అర్థం కాలేదు.

[illegible] తరవాత వార్తా [illegible] సన్మానించిన [illegible] ప్రచురించరు.

!

ఇరవై మూడు మా వివాహ వార్షి కోత్సవం. [illegible] నాటి నుంచి అప్పాగారు [illegible]. ఎక్కడికి [illegible] ఎవరికీ తెలియదు. ప్రతి [illegible] దమ్మో, [illegible] చేసే వాళ్ళు. ఆయన [illegible] వచ్చేది. ఇరవై రెండు సాయంత్రానికి కూడా రాలే[illegible].

ఎప్పుడూ ఇలా జరగలేదు. [illegible] ఆయన ఎక్కడికేనా వెళ్ళవలసి వచ్చినా, సరిగ్గా ఫంక్షను వేళకేనా చెప్పకుండా వచ్చేవాళ్ళు. పెళ్ళిరోజు వేడుక తమ చేతుల మీదుగా జరిపేవాళ్ళు. ఏటా జరిగే ఆనవాయితీ ఇది. అదే నమ్మకంతో, ఆయన వస్తారని ఫంక్షను ఏర్పాటు చేసుకున్నాం.

రావలసిన వాళ్ళంతా వచ్చారు. అప్పా గారు రాలేదు. ఆయన రాకుండానే వేడుక ప్రారంభమైంది. అతిథులంతా వెళుతున్నారు. అతిథు లున్నంతసేపూ లేని నవ్వు తెచ్చి పెట్టుకున్న సౌందర్య, అందరూ వెళ్ళగానే, ప్రియమైన వస్తువు పోగొట్టుకున్నదానిలా పరధ్యా నంగా, అచేతనంగా ఉండిపోయింది.

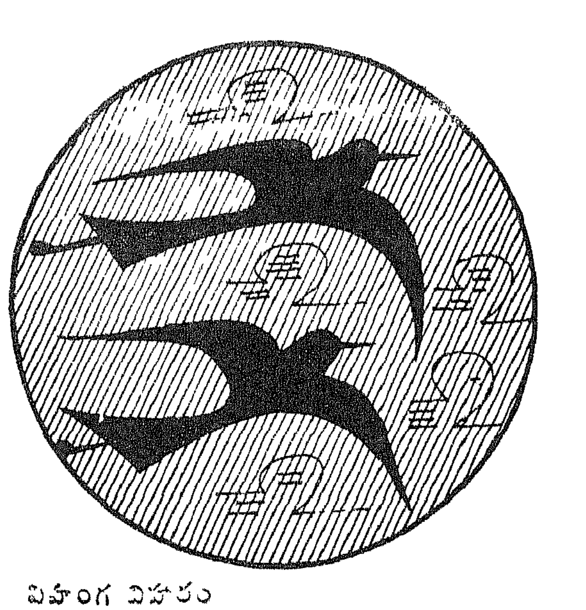

విహంగ విహారం

చిత్రం: [illegible] (సికిందరాబాదు)

వేడుక యధావిధిగా సక్రమంగా జరిగినా, కావలసినవారు రాకపోవడం వెలితిగానే ఉంది. ఆలోచనలతో రాత్రి సుఖంగా నిద్రపట్టలేదు. ఓ రాత్రప్పుడు ఎవరో వెక్కివెక్కి ఏడుస్తున్నట్టనిపిం చింది. కలేమోనని నిర్లక్ష్యం చేశాను. వెక్కిళ్ళు వినిపిస్తూనే ఉన్నాయి. లేచి చూస్తే సౌందర్య ఏడుస్తూంది.

''ఏమైంది, సౌందర్యా! పీడక లేమైనా వచ్చిందా?''

''ఏమోనండీ! మామయ్యగారేదో అఘాయిత్యం చేసినట్టు అనిపిస్తూంది.''

''ఛ ఛ! ఆయన రాలేదని అతిగా ఆలోచించడం వల్ల అలా అనిపించిం దేమో!'' — అని ఆమెను సమాధాన పరిచినా, అవాంఛనీయమైన దేదో జరిగి ఉంటుందన్న అనుమానం లోలోపల నన్నూ బాధిస్తూనే ఉంది. రెండు రోజు లలాగే గడిచాయి. మూడో నాడు పోస్టులో కవరు వచ్చింది. అప్పాగారి దస్తూరీ చూడగానే ఆత్రత, ఉద్వేగా లతో గుండె కొట్టుకుంది. వణికే చేతులతో కవరు చించాను.

''చిరంజీవి బాబ్జీకి దీవించి వ్రాయు నది —

సంఘంలో గుర్తింపు గల వ్యక్తుల గురించిన చేదునిజాలు గోరంతలు కొండంతలుగా ప్రచారమౌతూ ఉంటాయి. నా గురించి అలాటి విష యాలు చూచాయగా నువ్వు వినేఉంటావు. వాటి నిజస్వరూపం నీలాటి కొందరికేనా తెలియజేయడమే ఈ ఉత్తరం ప్రయో జనం.

నా శక్తి సామర్థ్యాల మేరకు చాలా మందికి ఉపకారాలు చేశానుగాని, ఎవరికీ గానీ అన్యాయం తలపెట్టలేదు. కాని, నాకు తెలియకుండా ఒక స్త్రీకి అన్యాయం జరిగింది. తరవాత దిద్దుకునే మార్గం నాకానాడు తోచలేదు. ఆమె తన దారి వెతుక్కుంది. నే నామె మార్గానికి అడ్డు రాలేదు. చెయ్యని నేరానికి లోకుల దృష్టిలో దోషిగా పరిగణింపబడడం ఎంత దుర్భరమో, అనుభవించేవాళ్ళకి మాత్రమే తెలుస్తుంది.

నన్నొక అసమర్థుడుగా నిలబెట్టిన ఈ కళంకమే, నేను సన్మానానికి అంగీక రించక పోవడానికి చాలావరకు కారణం. ఈ విషయమై నాలో నేనే ఇన్నాళ్ళూ కించపడేవాణ్ణి. ఆ బాధ ఆత్మహత్యకి దారితియ్యలేదు. సన్మానం జరిగాక అలాటి పరిస్థితి ఏర్పడింది.

రాజకీయాలలో నా కెవరూ శత్రు వులు లేకపోయినా వ్యక్తిగతంగా నన్ను ద్వేషించేవాళ్ళు కొందరున్నారు. వాళ్ళలో ఒకరు, సన్మాన సభ తరవాత, మంత్రి గారితో తిరిగి వెళుతూండగా, మాకు వినబడేలా 'పెళ్ళాం వదిలేసినోడికి సన్మానం' అని కేకేశారు. అంతరాలలో రగిలే అగ్ని ఈ మాటలతో ప్రజ్వరిల్లింది. అణచడానికి ప్రయత్నించే కొద్దీ ఉద్ధృతంగా తల ఎత్తే పరాభవాగ్ని, జీవితంనుంచి నిష్క్రమించడానికి నన్ను ప్రేరేపించింది.

గౌరవంగా బ్రతికిన వాడికి అపకీర్తి, మరణంకంటె భరించరానిదని గీత చెబు తుంది.

'సంభావితస్యచా కీర్తిః
మరణా దతి రిచ్యతే.'

చోటు మారితే, ఈ ఆలోచనల తీవ్రత ఉపశమిస్తుందని ఊరు విడిచి చాలా దూరం వచ్చేశాను. అందుచేత మీ పెండ్లి పండక్కి రాలేదు. మనసు మనసులో లేకుండా నేను వచ్చినమాత్రం ఏం నిండుదనం ఉంటుంది? చిట్టితల్లి ఎంత బాధపడి ఉంటుందో నాకు తెలుసు. చివరిసారిగా చూడాలని ఉన్నా రాలేక పోయాను.

ఆత్మహత్యకి కారణం అవమానం. అది బయట పడడానికి కారణం సన్మానం. సన్మానానికి కారకురాలై, తద్వారా పరో క్షంగా నా మరణానికి తనే కారకురాలని చిట్టితల్లి కుమిలిపోవచ్చు. ఇది ఇలా జరగ వలసి ఉండి, జరిగింది. బాధ్యత తన మీద ఆరోపించుకుని ఎవరూ బాధపడ వద్దు.

నా ఆఖరు తుది కోరిక. నువ్వూ, చిట్టి తల్లీ నాకు కొడుకూ కోడలని తలు స్తున్నాను. ఈ అనుబంధానికి చిహ్నంగా ఏడాది కోసారి 'పాత్రుర్ణ' ఇప్పించ గోరతాను.

తుది దీవెనలతో
—అప్పా.''

చదవడం ముగిసేసరికి కళ్ళలో నీళ్ళు కమ్ముకున్నాయి. ఉత్తరం వెంకటేశ్వర రావుగారికి చూపించాను. చదివి నిట్టూర్చి, ''ఏ నాడో జరిగిన సంఘటన, ఈ నాటికీ ఆయన మనసులో కుంగదీస్తూందన్న మాట'' అన్నారు.

''ఏం జరిగిం దసలు?''

కొంచెంసేపు మౌనంగా ఉండి, తరవాత ప్రారంభించా డాయన: ''ఆయన జీవితంలో నిలదొక్కుకోవడానికి ప్రయ త్నిస్తున్న తొలి రోజు లవి. బంధువుల అమ్మాయితో పెళ్ళి జరిగింది. ఆ అమ్మా యికి ఇష్టంలేని పెళ్ళి. పెళ్ళయ్యాక, కొన్నాళ్ళకుండి, తరవాత మరొకరితో లేచిపోయిం దావిడ. ఆయన మళ్ళీ పెళ్ళి చేసుకోలేదు.

చెప్పుకోలేని అవమానం అంతరాంత రాలలో జ్వలిస్తూంటే అది సేవాదీక్షగా మార్చుకుని, ఇన్నాళ్ళూ తాను మండుతూ మనకి వెలుగు నివ్వ గలిగాడు. ఇన్నేళ్ళ తరవాత, ఆ లోపలి మంటలు మళ్ళీ ఒక్కసారి భగ్గుమని, ఈ సారి మనిషినే దహించేశాయి.

ఆయన ధీరత్వం వెనక ఇన్నాళ్ళూ ఆయనలో ఇంత దౌర్బల్యం పెరుగు తోందని మనం గుర్తించలేకపోయాం. ఆ మంట ఇలా చల్లారింది.''

ఏదో కథను సమీక్షిస్తున్నట్టు ముగించారు వెంకటేశ్వరరావుగారు. ★